

Отже, введення в дію норм даного законопроекту дасть змогу зменшити ризики пропуску строків та не вчинення певних процесуальних дій вчасно під час дії воєнного стану в Україні.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. *Верховна рада України* (в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017, ВВР, 2017, № 48, ст. 436). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

2. До Прем'єр-міністра України Шмигала Д.А. та Міністра юстиції України Малюська Д.Л.: лист-звернення від 16.03.2022 № 288. *Асоціація правників України*. URL: [https://uba.ua/documents/2021/1123%20\(1\).pdf](https://uba.ua/documents/2021/1123%20(1).pdf).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України спрямованих на забезпечення прав та гарантій учасників судового процесу під час дії воєнного стану в Україні: проект закону Асоціації правників України. 18.03.2022. URL: [https://uba.ua/documents/2021/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8_%D0%90%D0%9F%D0%A3_16_03_22%20\(1\).pdf](https://uba.ua/documents/2021/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8_%D0%90%D0%9F%D0%A3_16_03_22%20(1).pdf).

УДК 347.948

Олексій ЯКИМЕЦЬ,

професор кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Взаємодія різних систем наукових знань, розширення форм адаптації їх практикою – об'єктивна закономірність сьогодення. Інтеграція спеціальних знань в юридичну практику набуває все більшого розмаху. В цьому зв'язку є актуальним дослідження проблеми судової експертизи, як основної форми використання спеціальних знань в цивільному процесі – в умовах змін юридичної діяльності.

Судова експертиза – один з інститутів доказування, через призму якого можна прослідити закономірності сучасного розвитку цивільно-процесуального права в цілому.

В контексті правової реформи важливим залишається проблема гарантій прав людини – в першу чергу опосередкованих на конституційному рівні. Ці глобальні проблеми цивільного процесу знаходять своєрідне відображення в регулюванні судової експертизи та інших формах використання спеціальних знань.

Одна із тенденцій розвитку процесуального в галузі цивілістики – уніфікація процесуальної форми цивільного і господарського процесів (при збереженні самостійності відповідних форм судового захисту).

Правовою основою використання спеціальних знань, в цивільному судочинстві є норми ст.129 Конституції України, зокрема п.7, де зазначено, що однією із головних засад захисту судочинства є гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами [1, с. 61].

Судова експертиза є найважливішою формою застосування спеціальних знань у цивільному судочинстві. Експерт може надати суттєву допомогу суду у з'ясуванні обставин, що сприяли правопорушенням, у розробці конкретних заходів для їх попередження. Тому судова експертиза може вирішувати питання профілактичного характеру.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України № 8 від 30 травня 1997 р. із змінами, внесеними згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України № 15 від 25 травня 1998 р. «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах», відмічено «...що судова експертиза як один із засобів доказування сприяє всебічному, повному й об'єктивному дослідженню обставин справ, внесенню законних і обґрунтованих судових рішень» [2, с. 62].

Дослідження, що проводиться експертом, завжди ґрунтується на спеціальних знаннях. Предметом експертизи можуть бути лише питання, розв'язання яких потребує застосування спеціальних знань, тобто висновок експерта у цивільному судочинстві є спеціальним дослідженням тих або інших даних за дорученням суду.

У кожному конкретному випадку при розгляді цивільної справи суд, керуючись своїми фаховими знаннями і досвідом, має вирішувати, чи є знання, необхідні для встановлення даного факту, спеціальними або ні. Таким чином, спеціальні знання, що лежать в основі судової експертизи, є її найважливішою ознакою. Але вони також не є вичерпними для визнання сутності судової експертизи. Іншою властивістю судової експертизи є те, що експертне дослідження з питань, що потребують спеціальних знань, завершується, як правило, складанням висновку.

За цивільними справами відповідно до ч.1 ч.103 ЦПК України призначається експертиза: «...для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо » [3].

Експертиза може бути призначена не лише за ініціативи суду, а й за клопотанням осіб, які беруть участь у справі на будь-якій стадії цивільного процесу. Призначаючи експертизу, суд (суддя) повинен враховувати питання, запропоновані сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі. Судова експертиза є одним із джерел доказів по справі, і тому у кожному конкретному випадку суд (суддя) аналізує можливості експертизи та доцільність її призначення.

Як зазначає В. Г. Тихиня, у цивільному судочинстві речові докази, залежно від конкретних обставин справи, можуть бути піддані таким криміналістичним експертизам: судово-почеркознавчій; судово-технічній та іншим експертизам [4, с. 121].

Одним із найпоширеніших у цивільному судочинстві є почеркознавчі експертизи, які пов'язані, як правило, із встановленням аутентичності підписів у договорах, заповітах, зобов'язаннях та інших документах, а також ідентифікацією за почерком особи, яка виконала рукописний документ. Приватизація житла, поява можливості передати його у спадок, на підставі договору купівлі-продажу, дарування або іншої операції про

відчуження цього майна супроводжується численними зловживаннями, пов'язаними, у першу чергу, з підrobкою документів.

Іншим родом експертиз, які часто призначаються по цивільних справах, пов'язаних із розділом та оцінкою майна, є судово-товарознавчі експертизи. Експерт-товарознавець може встановити рід, вид, призначення виробу, а також визначити його початкову вартість або вартість автомобіля, що був в експлуатації або меблів та предметів домашнього вжитку при шлюбному процесі. Будівельно-технічні експертизи дають змогу провести розділ домоволодіння, визначити технічний стан житлового будинку та багато іншого.

Останнім часом великий інтерес громадян викликає експертне встановлення батьківства методом генотипоскопії, яке здійснюється у рамках судово-медичної експертизи крові. Для такого дослідження відбираються зразки крові дитини, матері та гаданого батька, а власне дослідження, практично завжди дає змогу зробити категоричний висновок: чи є цей чоловік батьком даної дитини чи ні.

Призначаючи експертизу по цивільній справі, суддя або суд повинен чітко визначити коло питань, що слід поставити перед експертами, врахувати пропозиції сторін або інших осіб, які беруть участь у справі.

Як зазначають науковці, ефективне застосування науково-технічних засобів у цивільному процесі сприяє розв'язанню важливих завдань як організаційно-правового, так і матеріально-технічного характеру, а також науково-методичного спрямування, таких як: організації єдиної системи експертних закладів; підвищення рівня підготовки суддів і експертів; розробки об'єктивних критеріїв оцінки роботи суддів та експертів [5, с. 269–270].

Всебічна, повна та об'єктивна оцінка висновку експерта є важливою гарантією правильного розгляду та вирішення судом цивільних справ.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Харків: «ІГВІНІ». 2020. 64 с.
2. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з цивільних справ (1972–2012). Київ : Право. 2017. 546 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: К.: Паливода А.В., 2020. 304 с.
4. Тихиня В.Г. Теоретические проблемы применения данных криминалистики в гражданском судопроизводстве. Выш.школа. 1983. 159 с.
5. Комаха В.О. Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України: моногр. Одеса. Юрид. літ. 2012. 512 с.